

**HERNÁN  
CORTÉS**

Dopisy

Druhý  
a třetí dopis  
o dobytí  
Tenochtitlánu

Argo



**CAPRICORN**

jmout jej, aniž bychom vystavili nebezpečí smrti mnoho mužů. Že však má na území řečeného Cacamazina velký počet vysoce postavených osob, které mu straní a jimž on platí jejich mzdu. Že s nimi promluví, aby k sobě vlákali někoho z Cacamazinových lidí, a ti, až budou přivedeni, přispějí do naší hry, a tak bude dozajista možné ho zajmout. Stalo se a řečený Muteczuma dohodl vše tak, že oni lidé přilákali Cacamazina na schůzku ve městě Tezcucu, aby tu uspořádali záležitosti týkající se jejich postavení vysoce vážených osob, neboť je bolí, že činí věci, v nichž by mohl mnohé ztratit. Sešli se ve velmi vznešeném domě řečeného Cacamazina, stojícím na břehu jezera a vybudovaném tak, že pod ním proplovávají kánoe a vyplouvají na jezero. Tam měli tajně připraveno několik kánoí s množstvím lidí pro případ, že by se Cacamazin chtěl vzepřít uvěznění. Při poradě jej všichni ti hodnostáři zajali dřív, než je Cacamazinovi lidé zaslechli, spustili se do kánoí, vypluli na jezero a přivezli jej do hlavního města, které leží šest mil daleko, jak již řečeno. Jakmile přijeli, posadili jej do nosítek, jak vyžaduje jeho stav či jak je u nich zvykem, a přinesli jej ke mně. Já jsem mu dal nasadit pouta a nechal jsem ho dobře hlídat. Na radu Muteczumy jsem ve jménu Vaší Výsosti dosadil na ono panství jednoho z jeho synů jménem Cucuzcacin a přiměl všechny kmeny a pány té provincie a panství, aby jej poslouchali jako svého vládce, dokud Vaše Výsost neurčí jinak. Tak se stalo a od onoho okamžiku jej všichni přijali a poslouchali jako svého pána, jako předtím Cacamazina. On pak byl poslušen všeho, co jsem mu jménem Vašeho Veličenstva přikázal.

Několik dnů po uvěznění toho Cacamazina dal Muteczuma svolat na shromáždění všechny pány měst a sousedních území, a když byli pohromadě, vzkázal, abych za nimi přišel nahoru. A když jsem vstoupil, takto k nim promluvil: „*Bratři a přátelé moji, víte, že již odedávna vy a vaši otcové a dědové jste byli a jste podřízeni a poddáni mně a mým předkům a že oni i já jsme s vámi vždy dobře nakládali a Vás ctíli a také vy jste činili vše, čím jsou povinováni dobří a věrní poddaní svým přirozeným vládcům. Věřím také, že od Vašich předků k Vám došla paměť o tom, že nepocházíme z této země, nýbrž že sem přišli zdaleka a přivedl je sem Pán, jehož poddanými všichni byli, a nechal je zde. Když se po dlouhé době vrátil, zjistil, že naši dědové se již usadili a osídlili tuto zemi a oženili se se zdejšími ženami a rozmnožili se ve svých dětech, proto se s ním nechtěli vrátit ani jej přijmout za pána této země. Tu odešel, říká, že se jednou vrátí nebo pošle někoho mocného, kdo nás podrobí a přivede do svých služeb.*

*Dobře víte, že jsme ho vždy očekávali. A podle toho, co nám kapitán vyprávěl o králi a vládci, jenž ho sem vyslal, a místech, odkud přichází, jak praví, jsem si jist, a i vy byste měli být, že je to Pán, jehož jsme čekali, zvláště když říká, že o nás měl dávno povědomí. Když tedy naši předkové neudělali to, čím byli povinováni svému pánu, učinme tak my a děkujme našim bohům, že se v naší době stalo skutkem, co bylo tak dlouho očekáváno. A protože je to věcí všeobecně známou, snažně vás prosím, jako jste dosud uznávali a poslouchali jako svého vládce mne, od nyníška uznávejte a poslouchajte toho velkého krále, který je naším pravým vládcem a jehož zde zastupuje tento kapitán. A všechny daně a pocty, které jste doposavad vzdávali mně, vzdávejte a skládejte jemu, neboť i já musím přispět a sloužit mu ve všem, co přikáže. Budete tak nejen konat svou povinnost a splácet dluh, nýbrž mne tím i velice potěšíte.“* To řka, zaplakal hořkými slzami a vzdychal, jak nejvíce jen člověk toho je schopen, a všichni pánové, kteří mu naslouchali, plakali tak, že mu dlouhou chvíli nemohli odpovědět. A ujišťuji Vaše Sváté Veličenstvo, že mezi Španěly nebyl jediný, který, vyslechnuv tu řeč, nepocítil by hluboký soucit. Potom, když poněkud utišili svůj pláč, odpověděli, že jej měli za svého vládce, a přislíbili učinit vše, co přikáže, a proto a pro důvody, jež jim vysvětluje, rádi vše vykonají a od té chvíle se navždy stávají poddanými Vaší Výsosti, a všichni společně a každý sám za sebe slíbili a slibují, že učiní a splní, cokoli jim královským jménem Vašeho Veličenstva bude přikázáno, jak se sluší dobrým a věrným poddaným, a že budou dávat daně a služby, které poskytovali a odevzdávali předtím řečenému Muteczumovi, a cokoli jiného jim bude přikázáno jménem Vaší Výsosti. To vše se dalo v přítomnosti veřejného písaře a bylo jím zaneseno do oficiálního zápisu, neboť jsem to požadoval jako svědeckví za přítomnosti mnoha Španělů.

Po tomto aktu a vstupu pánů do královských služeb Vašeho Veličenstva jsem jednoho dne v rozhovoru Muteczumovi řekl, že Vaše Výsost potřebuje zlato na jisté stavby, které přikázala budovat, proto jej žádám, aby poslal někoho ze svých lidí, a já bych také rozeslal několik Španělů po panstvích a sídlech různých pánů, kteří Vám nabídnou své služby, se žádostí, aby část zlata, jež vlastní, poskytl Vašemu Veličenstvu. Tím by uspokojili potřeby Vaší Výsosti a navíc ukázali, že Vám již slouží, a Vaše Veličenstvo by lépe poznalo, jak usilovní jsou ve Vašich službách. A aby i on sám mi ze svého zlata něco dal, neboť bych ho chtěl odeslat s posly, stejně jako zlato a ostatní věci, jež jsem Vaší Výsosti zaslal předtím. Nato kázal, abych mu označil Španěly,

keré chci rozeslat, a rozdělil je po dvou a po pěti po mnoha provinciích a městech, jejichž jména si nepamatuji, neboť mé zápisky se ztratily a těch měst a provincií je nespočet a jsou rozmanité a některé leží i osmdesát a sto mil od velkého města Temixtitánu. S nimi poslal své lidi a rozkázal, aby šli za pány těch provincií a měst a vyřídili, že přikazují, aby každý z nich odevzdal určitou část zlata, které jim svěřil. Tak se stalo a všichni ti pánové, k nimž poslal, odevzdali velmi poslušně, co na nich bylo žádáno, buď ve špercích, nebo zlatých a stříbrných cihlách, nebo plátcích a jiných předmětech, jež měli, takže když bylo roztaveno vše, co bylo k tavení určeno, činila pětina pro Vaše Veličenstvo přes třicet dva tisíce a čtyři sta zlatých pesos, nepočítaje v to všechny zlaté a stříbrné šperky a pěřové ozdoby a drahé kameny a mnohé jiné cennosti, jež jsem pro Vaše Veličenstvo odložil a ponechal stranou a jež mají cenu sto tisíc dukátů i víc. Nehledě na cenu jsou takové povahy a tak skvostné, že pro svou neotřelost a neobvyklost mají nevyčísitelnou hodnotu a je nemyslitelné, že by kterýkoli ze všech panovníků, co jich je ve světě známo, podobné a tak krásné mohl mít. Nechtě Vaše Výsost nemá moje slova za smyšlenku, ale vskutku cokoli zde žije na souši či v moři a Muteczuma o tom může mít povědomí, má zpodobené jako živé stejně tak ve zlatě a stříbře, jako drahém kamení a pěři s takovou dokonalostí, že to vypadá skoro jako ve skutečnosti. A ode všeho mi pro Vaši Výsost dal bohatý podíl, nepočítaje další cennosti, jež jsem mu popsal a on je dal zhotovit ze zlata, a dál obrazy, krucifixy, medaile, šperky a náhrdelníky a mnohé jiné z našich věcí, jež jsem mu dal vylíčit. Z pětiny shromážděného stříbra, jež Vaši Výsosti rovněž náleží a činí přes sto půlliber, jsem dal od domorodců zhotovit velké i malé talíře a misky a šálky a lžice a oni vše vypracovali tak dokonale, jak jen jsme byli schopni jim vše vysvětlit. Kromě toho mi řečený Muteczuma věnoval množství svých oděvů, jež, ač všechny bavlněné a bez hedvábu, byly takové, že by je v celém světě nedokázali utkat a zhotovit jim podobné, ani s tolika a tak přirozenými barvami a ozdobami. Mezi nimi byla skvostná mužská i ženská roucha, pokrývky na lůžka, jakým se ani hedvábné nemohou vyrovnat, i další sukno jako na čalounění, jež by mohlo být vhodné pro sály a kostely. Byly zde přikrývky a přehozy na postel, jak pěřové, tak bavlněné, pestré a takéž velmi krásné, a mnoho dalších věcí v takovém množství a rozmanitosti, že je Vašemu Veličenstvu neumím vypsát. Taktéž mi daroval tucet foukaček, kterými oni střílejí. Jejich dokonalost rovněž nedo-



Indiánské tkadleny. Výjev z proslulého muralu (nástěnné malby) v Tlaxcale.

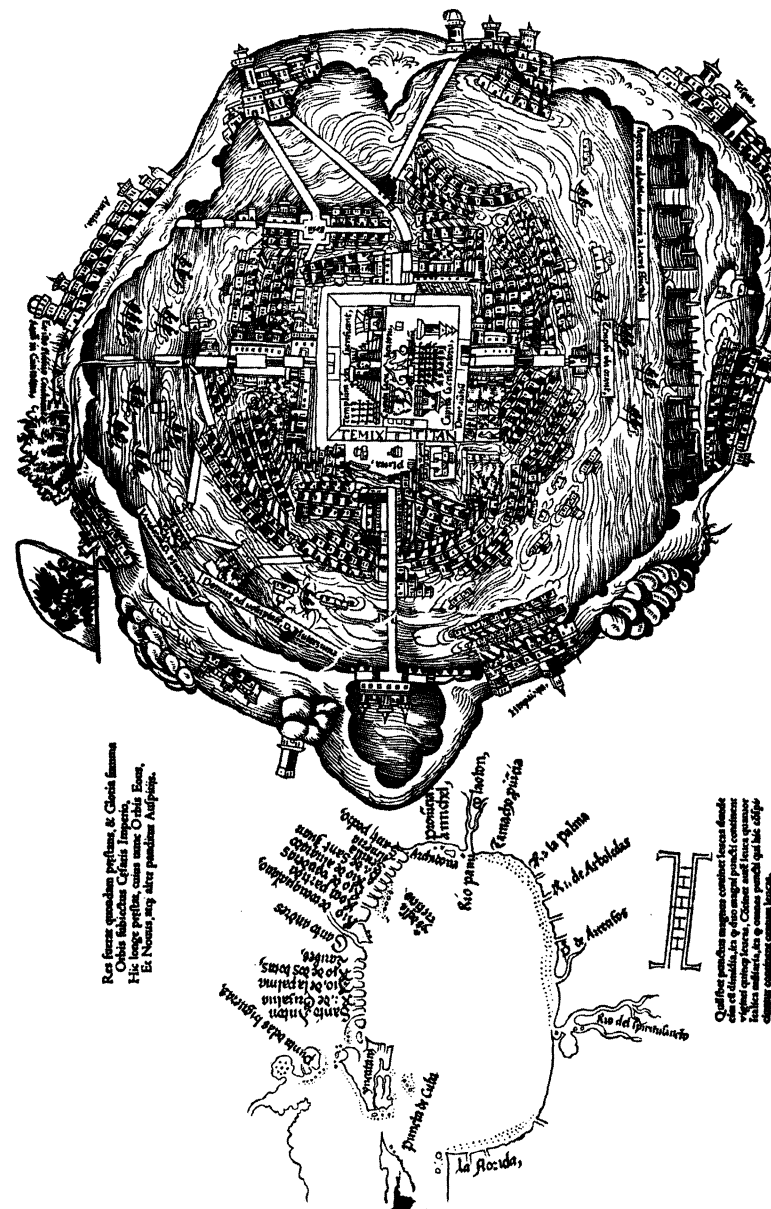
kážu Vaši Výsosti popsat, neboť jsou celé ozdobené skvělými kresbami a dokonalými odstíny, zobrazujícími všelijaké ptáčky a zvířata a stromy a květiny a různé jiné věci a mají obruby a mušky na pídě veliké ze zlata a s dalším zlatým proužkem uprostřed, velmi jemně zdobeným. K nim mi dal zlatý síťený váček na kule a přislíbil, že i ty přidá ze zlata. A daroval mi několik zlatých forem na kule a množství jiných věcí, jichž je bezpočtu.

Neboť chtěli-li bych, nejmocnější Pane, Vaši Královské Jasnosti vypovědět vše o velkolepých, podivuhodných a skvělých věcech tohoto velkého města Temixtitánu a o panství a službách onoho Muteczumy, jeho vládce, o rituálech a zvycích zdejšího lidu i způsobu vlády zde ve městě, stejně jako v ostatních městech patřících tomuto vládcovi, bylo by zapotřebí mnoho času a početných a velice zkušených vypravěčů. Nemohu vylíčit jedinou ze stovek věcí, jež by stály za vyprávění. Pokud však bude v mých silách, budu Vám vyprávět o některých z věcí, jež jsem zřel, a i když budou vyloženy neuměle, vím s jistotou, že budou tak obdivuhodné, že se budou zdát neuvěřitelné, neboť ani my, kdo je zde vidíme na vlastní oči, nejsme s to je svým rozumem pochopit. Vaše Veličenstvo však může být jisto, že jsou-li v mém vyprávění nedostatky, pak spíše proto, že ubírám, než

že bych přeháněl, stejně tak jako ve všem ostatním, co Vaší Výsosti sděluji, neboť mám za správné říkat svému vládci a pánu čirou pravdu, ani nezveličenou, ani neochuzenou.

Než přistoupím k vyprávění o zdejších velkém městě i ostatních, o nichž jsem se v této kapitole zmínil, myslím, že k lepšímu pochopení bude nutno říci, jaké je vlastně Mexiko, tedy země, kde leží toto i další města, o nichž je ve zprávě zmínka, i hlavní panství Mutezczumy. Zdejší provincie je okrouhlá a celá je obklopena tuze vysokými a strmými horami, rovina pak má po obvodu dobrých sedmdesát mil a v ní jsou dvě jezera, jež ji téměř celou zabírají, neboť pluješ-li na kánoji kolem dokola, měří přes padesát mil. Jedno z obou jezer má přitom sladkou vodu a druhé, to větší, vodu slanou. Na jedné straně je odděluje skupinka velmi vysokých kopců, ležící uprostřed celé nížiny. Na jejím konci se obě jezera spojují v mělké úžině široké na dostřel kuše, vzniklé mezi kopci a vysokými pohořími. Jedno jezero s druhým se stýkají a rovněž tak obyvatelé měst a ostatní osady na nich ležící, plavíce se na svých kánoích, aniž by museli vstoupit na pevninu. A protože velké slané jezero přibývá a ubývá podobně jako moře, proudí při přílivu jeho vody do sladkého jezera s takovou silou, jako by to byla prudká řeka, a při odlivu se zase přelévají sladké vody do slaných.

Velké město Temixtitán je zbudováno na sláném jezeře tak, že z kteréhokoliv místa na pevné zemi je vchod do samotného města vzdálen dvě míle. Má čtyři přístupové cesty, všechny ručně sroubené na šířku dvou jezdeckých koní. Město je tak velké jako Sevilla a Córdoba dohromady. Jeho ulice, myslím ty hlavní, jsou pěkně široké a rovné a některé z nich, stejně jako všechny ostatní, jsou z poloviny hliněné a z druhé poloviny jsou tvořeny vodou, po níž se obyvatelé plaví na svých kánoích. A všechny ulice jsou občas přerušeny a tudý protéká voda z jedné do druhé. V přerušovaných místech, z nichž některá jsou dosti velká, stojí mosty z širokých a dlouhých trámů, pevných a dobře opracovaných a položených vedle sebe, takže mnohde může projet naráz deset jezdců jeden vedle druhého. Vida, že kdyby domorodci z města zamýšleli nějakou zradu, mají k tomu vše náramně zařízeno už proto, že je město zbudováno popsaným způsobem, a kdyby zvedli u vchodu a východu mosty, mohli by nás vyhladovět, aniž bychom se kdy dostali na suchou zemi, dal jsem po příchodu do města s velkým spěchem postavit čtyři brigantiny, které byly zakrátko hotové a mohly k pevnině převést tři sta mužů a na-



Starý španělský plán Mexika – Tenochtitlánu z prvního latinského vydání Cortesových dopisů z roku 1524.

ložit i koně, kdykoliv se nám zachtělo. Město má mnohá náměstí, kde nepřetržitě probíhají trhy a stále se zde něco prodává a nakupuje. Je tu jedno náměstí, dvakrát tak velké jako město Salamanca, kol dokola obklopené podloubím, kam denně přichází za koupí a prodejem na sedmdesát tisíc duší a najdeš tu ode všeho zboží ze všech koutů země, ať k živobyčí či k jídlu, šperky ze zlata, stříbra, olova, mosazi, mědi, cínu, kamenů, kostí, mušlí, škeblí i peří. Prodává se zde kámen opracovaný i surový, vepřovice, cihly, dřevo neopracované i opracované na nejrůznější způsoby. Je tu ulice lovecká, kde prodávají všemožné ptactvo žijící na zemi, stejně jako slepice, koroptve, křepelky, divoké kachny, budníčky, čírky, hrdličky, holuby, rákosníky, papoušky, puštíky, orly, sokoly, krahujce a poštołky, a z některých z těch dravých ptáků prodávají kůže i s peřím a hlavou a zobákem a pařáty. Nabízejí zde také králíky, zajíce, zvěřinu a malé vykastované psy, jež chovají na jídlo. Je tu ulice bylinkářů, kde dostaneš všemožné léčivé kořínky a byliny, co jich na zemi roste, v krámcích jakýchsi apatykářů se prodávají už připravené medicíny, ať lektvary, či masti a náplasti. Jsou tu jakási holičství, kde myjí a holí hlavy, i krámy, kde za úplatu dají člověku najíst a napít. K přenášení břemen slouží muži, jimž v Kastilii říkáme nosiči. Je zde mnoho dřeva, uhlí, hliněných ohřívadel a nejrůznějších rohoží na lůžka, i jemnějších k posezení, a prodávají tu i rohože pro sály a pokoje. Najdeš rozličnou zeleninu, zvláště cibuli, pór, česnek, potočnici, řeřichu, brutnák, šťovík a pupavu i artyčoky. Dostaneš různé ovoce, z něhož třešně a švestky se podobají španělským. Prodává se včelí med a vosk i sirup z kukuřičných stvolů stejně medový a sladký jako z cukrové třtiny i šťáva z rostlin, jež tady i jinde nazývají agáve, která předčí sirup. Z těchto rostlin pak vyrábějí cukr a víno, které rovněž nabízejí. K prodeji je tu množství různých bavlněných vláken všemožných barev v přadénkách, takže to vypadá docela jako na hedvábných trzích v Granadě, jenže zdejší vlákno je daleko kvalitnější. Prodává se, kolik jen by se ve Španělsku našlo barev k malování, a tolik odstínů, kolik si jich lze představit. Také prodávají zvířecí kůže s chlupem i bez, barvené do různých odstínů. Dále množství všelikého velmi pěkného nádobí, včetně mnoha malých i velkých džberů, džbánů, hrnců, dlaždic a bezpočtu jiných nádob, všechny z jedinečné kameniny, všechny nebo většina glazované a malované. Koupíš zde kukuřičné zrno i chléb, jež převyšuje, jak co do zrna, tak do chuti druhý prodávané na jiných ostrovech i na pevnině. Prodávají se plněné



Aztecí tanečníci v předkolumbovské epoše. Anonymní rukopis ze 16. století. I tato tradice je dodnes v Mexiku velmi živá.

drůbeží taštičky i rybí koláčky, mnoho čerstvých i solených, syrových i dušených ryb. Je zde hojnost vajec slepičích a husích i ode všech ostatních ptáků, o nichž byla řeč, prodávají se vaječné omelety tortilly. Vcelku se na těchto tržištích prodává vše, co poskytuje celá země. Vedle toho, o čem jsem se zmínil, je tu tolik nejrůznějších věcí, že je neuvádím pro jejich hojnost a také proto, že mi všechny nepřicházejí na mysl a některé ani neumím pojmenovat. Každý druh zboží je soustředěn v určité ulici, kde se nemísí s žádným jiným. V tom jsou velmi spořádaní. Vše se prodává na počet a míru, ale zatím jsme neviděli prodávat nic na váhu. Na tom velkém náměstí stojí jeden tuze pěkný dům – soudní síň, kde zasedá deset či dvanáct mužů, soudců, kteří řeší všechny sporné případy a záležitosti, jež se na trhu přihodí, a dávají potrestat provinilce. Určené osoby pak neustále procházejí mezi davem na náměstí a sledují, co se prodává, a míry, jimiž se zboží měří, a stává se, že měrku rozlámou, protože nebyla poctivá.

V tomto velkém městě je spousta mešit a svatyní jejich božstev přepěkně vystavěných v různých farnostech a čtvrtích. V hlavních z nich žijí duchovní osoby z jejich sekty. Sídli tam trvale a kromě svatyní s jejich modlami jsou zde pro ně i velmi pěkná obydlí. Všichni tito zbožní mužové chodí černě oděni a od okamžiku, kdy vstoupí do řádu, až pokud z něj neodejdou, si nikdy nestříhají a nečešou vlasy. Také všichni synové z předních rodin, ať panských či významných měšťanských, jsou v řádu a nosí roucho od sedmi či osmi let věku až do doby, kdy je odtud vezmou, aby je oženili, což se častěji přihodí prvorozeným, kteří se stanou dědici rodu, než ostatním.

V těchto klášterech se nemohou stýkat se ženami, ani tam žádné nepřicházejí. Zdržují se požívání určitých pokrmů, a to v některých ročních dobách více než v jiných. K tomu, aby popsalo velikost a pozoruhodnosti hlavní ze všech mešit, lidské slovo nestačí, neboť je tak rozlehlá, že v jejím obvodu, jenž je celý obklopen vysokánskou zdí, by se snadno postavila osada pro pět set obyvatel. Uvnitř tohoto obvodu jsou kol dokola tuze pěkná sídla s rozlehlými komnatami a chodbami, kde přebývají žijící tam zbožní mužové. Je zde na čtyřicet velmi vysokých a pěkně postavených věží a k vrcholu největší z nich se stoupá po padesáti stupních. Nejhlavnější věž by převyšila nejvyšší sevillský kostel. Kámen i dřevo jsou tak dobře opracovány, že lépe by je nezhotovali a neotesali nikde jinde na světě, neboť všechny kamenné kvádry uvnitř kaplí, kde mají své modly, jsou plně tesaných výjevů a výklenků a obklady jsou samý reliéf s vytesanými nestvůrami a jinými postavami a vzory. Všechny ty věže slouží jako hrobky pánů a kaple v nich jsou zasvěceny jednotlivým jejich božstvům, která vyznávají.

Uvnitř té velké mešity se rozkládají tři sály zasvěcené hlavním božstvům. Jsou úžasně velkolepé a vysoké, s mnoha ozdobami a postavami vyrytými jak v kameni, tak v dřevěném obložení. V sálech se nalézají další kapličky, do nichž vejdeš malými dvířky, není tam však nižádného světla a nevstupuje tam nikdo jiný než ti duchovní, a ještě ne všichni. Uvnitř a mnohdy i zvenku stojí sochy a postavy božstev, jak jsem říkal. Nejhlavnější z těch božstev, v něž mají největší víru a důvěru, jsem dal sejmout z jejich podstavců a poručil je svrhnout ze schodů. Kaple, kde předtím stáli, jsem dal vyčistit, neboť byly plny krve z obětí, a umístil jsem tam obrazy Nejsvětější Panny a dalších svatých, čehož řečený Muteczuma s domorodci nemálo litovali a zprvu mě žádali, abych toho nečinil, neboť dozvědí-li se to jednotlivé kmeny, povstanou proti mně. Věří totiž, že jim ta božstva dávají všechny pozemské statky, a že když dovolí, aby se s nimi zle nakládalo, rozhněvají si je a ničeho už nedostanou a plody po celé zemi budou smeteny, takže lidé pomřou hladem. I vysvětlil jsem jim pomocí tlumočnicků, jak se mylí, když vkládají své naděje do těch model vytvořených vlastníma rukama a z nečistých věcí, a že poznají existenci jediného Boha, Pána všehomíra, jenž stvořil nebe i zemi a všechny věci, stejně jako stvořil je i nás. A tento Bůh nemá počátek a je nesmrtelný, jeho musí zývat a v něj věřit, a v žádného jiného tvora či věc. A pověděl jsem jim všechno ostatní, co jsem v té věci uměl, abych je

odvedl od jejich modloslužebnictví a přivedl je k poznání Boha Pána našeho. Tu všichni, zvláště pak Muteczuma, odvětili, že jak mi již byli vyprávěli, nepocházejí z této země, nýbrž že jejich předkové sem přišli před dávnými věky. Proto soudí, že se snadno mohlo stát, že v některých věcech chybovali. Je tomu již tak dávno, co odešli ze své původní vlasti, zatímco já, který jsem přišel nedávno, budu lépe než oni vědět, jaká má být jejich víra. Abych jim tedy vše pověděl a objasnil, a oni učiní, co jim poradím nejlepšího. Muteczuma a mnozí z hodnostářů města se mnou pak zůstali, dokud nebyly odstraněny modly, vyčištěna kaple a vystaveny obrazy svatých, přihlížejíce všemu s radostnou tváří. Varoval jsem je také, aby neobětovali podle svého zvyku božstvům živé tvory, neboť je to nejen Bohu velmi nemilé, ale i zákony Vašeho Svatého Veličenstva to zakazují a nařizují popraviti každého, kdo by zabil. Od té chvíle se toho tedy zřekli a po celou dobu, co jsem v městě pobýval, neviděl jsem zabít či obětovat žádného tvora.

Sochy a těla božstev, v něž tito lidé věří, jsou postavou daleko větší než vysoký muž. Zhotoveny jsou z všemožných semen a zeleniny, jež jedí, semletých a smíchaných ve hmotu, kterou hnětou s krví z lidských těl, jimž zaživa otevrou hrud a vytrhnou srdce. Krev, jež z něho prýští, mísí s tou moukou v takovém množství, až postačí ke zhotovení oněch velkých soch. A poté, co jsou vytvořeny, jim předkládají další srdce, rovněž z obětí, a krví jim natírají obličej. A pro každou jednotlivou věc mají svou modlu po způsobu pohanů, kteří kdysi uctívali své bohy. A tak mají jedno božstvo, aby si vyžádali přízeň ve válce, a jiné, jež je patronem rolnických prací. Zkrátka pro každou věc, v níž si přejí úspěchu, mají své božstvo, jež uctívají a je muž slouží.

V tomto velkém městě je množství velmi pěkných a rozlehlých domů. A tolik velkých paláců je zde z té příčiny, že všichni pánové té země, poddaní řečeného Muteczumy, zde mají své domy a jistou část roku tu sídlí. Navíc zde žije mnoho bohatých měšťanů, kteří mají také tuze pěkná sídla. Kromě velkých a pěkných domů mají i tuze krásné květinové zahrady upravené na nejrůznější způsoby, jak u vznešených lidí, tak v prostých obydlích. Po jedné z příjezdových cest do velkého města vedou dva kanály z malty, každý široký na dva kroky a hluboký skoro na výšku muže. Jedním teče směrem do města proud velmi dobré sladké vody silný jak trup muže. Odtud všichni berou vodu a pijí. Druhý, prázdný, slouží tehdy, když chtějí první strouhu čís-

tit. Tudy vodu pouštějí, než tamtu vyčistí. A protože vodu musí převést po mostech přes přerušená místa, kde protéká voda slaná, vedou sladkou vodu žlaby na šířku vola, dlouhými jako ty mosty. Tak zásobují vodou celé město.

Vodu také rozvázejí k prodeji všemi ulicemi na kánoích a ze strouhy ji berou tak, že na kánoích připlují pod mosty, kudy vedou žlaby, a nahoře stojí muži, kteří jim vodu do kánoí načerpají a jimž za tuto práci platí. U všech vchodů do města a všude, kde se vykládají kánoe a kudy přichází do města nejvíce zásob, jsou postavené budky pro strážné, kteří vybírají *certum quid* z každé přivezené věci. Nevím ovšem, zda se odvádí pánovi, nebo zda patří městu, neboť to jsem zatím nepochopil. Myslím však, že je pánovo, neboť na tržištích v jiných provinciích bylo vidět, že toto právo přísluší jejich pánovi. Na všech tržištích a veřejných místech města bývá denně množství dělného lidu a mistrů všech řemesel, čekajících, kdo si je najme na denní dílo. Lidé zde ve městě jsou ve svém oděvu a službě spořádanější a skvostnější než v jiných provinciích a městech. Zde je totiž vždycky přítomen Muteczuma a ve městě bývají stále všichni jemu poddaní pánové, proto je tu ve všem lepší vychování a pořádek. A abych nepopisoval toto velké město příliš obšírně (neboť bych tak snadno neskonal), řeknu již pouze tolik, že služba a chování zdejších lidí se skoro podobá životu ve Španělsku. Je zde takový soulad a řád jako tam, a uvážíme-li, že tito lidé jsou barbary tak vzdálenými Božího poznání a dorozumění s jinými rozumnými národy, je obdivuhodné vidět, jak mají vše dobře zařízeno.

Co se týká Muteczumova dvora a věcí podivuhodných pro svou velikost a stav, bylo by tolik co psát, že se Vaší Výsosti přiznám, že nevím, odkud začít, abych mohl vypovědět alespoň některé z nich. Neboť jak již řečeno, co by mohlo být velkolepější, než že barbarský vládce jako on má ze zlata, stříbra, kamenů a perli zpodobeno vše, co se v jeho panství mezi nebem a zemí vyskytuje, a zlaté a stříbrné věci jsou tak věrné, že žádný zlatník na světě by lepší nezhotovil. A u kamenných ti rozum brání pochopit, jakými nástroji bylo dosaženo takové dokonalosti, a co se týká pérových, voskem ani žádnou výšivkou nelze takové skvosty vyrobit. Velikost panství toho Muteczumy se nedala zjistit, neboť na dvě stě mil jedním i druhým směrem od hlavního města, kam poslal své muže, se nestalo, že by jeho příkazy nebyly vyplněny, i když uprostřed toho území leží několik provincií, s nimiž vede války. Pokud jsem zjistil a mohl se od něho

dozvědět, jeho panství je téměř tak velké jako Španělsko. Vždyť z kraje Putunchan u řeky Grijalba vyslal posly šedesát mil k obyvatelům jistého města jménem Cumatán, jež je vzdáleno dvě stě třicet mil od hlavního města, aby se stali poddanými Vašeho Veličenstva. A těch sto padesát mil mí Španělé prošli. Jak jsem již řekl, většina pánů z krajů a provincií, zvláště sousedních, sídlí valnou část roku ve velkém hlavním městě a prvorození synové všech nebo většiny z nich jsou v Muteczumových službách. Na všech panstvích těch pánů má [Moctezuma] vojsko se svými lidmi, své guvernéry a výběrčí daní a odvodů, jež mu každá provincie odevzdává. A co má každý dát, to je řádně vedeno a uspořádáno, neboť na papír, který vyrábějí, si zapisují své znaky a symboly, jimiž se dorozumívají. Každá z provincií odvádí jiné naturálie podle toho, jaký je charakter její země a plodin, takže [Moctezuma] dostává z provincií nejrozmanitější z věcí, jimiž oplývají. Všemi, ať přítomnými či nepřítomnými, je tak obáván, jako nebyl nikdy žádný jiný vladař ve světě. Ve městě i mimo ně má mnoho letohrádků, každý na jiný způsob zábavy, a jsou tak pěkně postavené, jak jen lze vypovědět a jak si může přát tak velký panovník a vládce. Ve městě má sídla tak skvostná, že se mi zdá téměř nemožné popsat jejich nádheru a velkolepost. Proto o nich nepovím více, než že ve Španělsku bys podobná nenašel. U jednoho méně výstavného domu, než jsou předcházející, se rozkládá překrásná zahrada, z níž vystupují jakési vyhlídky, zbudované z nádherně opracovaného jaspisového mramoru a dlaždic. V tom domě bylo komnat, že by se tam mohli usídlit dva velcí vládcové i se svými dvory. V sídle je také deset jezírek a na nich různé druhy vodního ptactva, jež žije v těchto krajích v hojném počtu a rozmanitosti. A všichni ti ptáci jsou ochočení. Pro mořské ptáky zde byla zbudována jezírka se slanou vodou a pro ptactvo z řek a jezer s vodou sladkou. Vodu z jezírek čas od času vylévali a pak je opět naplnili z přírodní strouhy, aby byla čistá. Každý druh ptáků krmili tím, co mu bylo vlastní a přirozené a čím se živil na svobodě. Tak těm, co žerou ryby, dávali ryby a červy těm, co se živí červy, kukuřici těm, co jí dávají přednost, a těm, kteří zobou drobnější semínka, dávali ta. A ujišťuji Vaše Veličenstvo, že ptákům živícím se jen rybami denně dávali deset arrob ryb nalovených ve sláném jezeře. K péči o tyto ptáky bylo zapotřebí tří stovek mužů, kteří se ničím jiným nezabývali. Další lidé se starali jen o ptáky nemocné. Nad každou z těchto nádrží a jezírek s ptactvem vedly cestičky a umně zhotovené vyhlídky, kam se ře-



čený Muteczuma přicházel podívat a sobě oddechnout. V tom sídle byla jedna komnata, kde držel muže, ženy a děti, kteří se narodili s bílým obličejem a tělem a vlasy a obočím a řasami. Jiný překrásný pavilon měl velké nádvoří – patio – vydlážděné jemnými dlaždicemi na způsob šachové hry. Byly zde i domky hluboké na půldruhé výšky vzrostlého muže, o straně dlouhé šest kroků. Z jedné poloviny je každý z domků obložen deskami, druhá neuzavřená polovina má nad sebou velmi zručně zhotovenou dřevěnou mříž a v každém z těchto domků je jeden dravec, od poštolky po orla, co jich žije ve Španělsku, a mnohé další druhy, nikdy tam nevidané. A od každého z druhů mají množství kusů. V zastřešené části domků je vetknut jeden klacek na způsob bidla, venku pod mříží druhý, takže na jednom sedají ptáci v noci nebo za deště a na druhém se mohou slunit nebo si čechrat a upravovat peří. Všechny tyto ptáky denně krmili slepicemi, ničím jiným. V tom jistém domě jsou rozlehlé nízké sály, plné velkých klecí, pevně stesaných a sroubených z tlustých dřevěných kůlů, a ve všech nebo ve většině z nich chovají tygry, lvy, vlky, lišky a kočky nejrůznějších druhů v hojném počtu, které dosytosti krmí slepicemi. Všechna tato zvířata a ptáky mělo na starosti dalších tři sta mužů. V jiném domě zase Muteczuma držel spoustu znetvořených mužů a žen, mezi nimi trpaslíky, hrbáče, pokřivené a jinak deformované lidi, každé znetvoření v samostatném pokoji. A i pro tyto lidi byli určeni pečovatelé. O ostatních místech, jež mu ve městě sloužila k zábavě, se ani nezmiňuji, neboť byla početná a roztočivá.

U jeho dvora to chodilo tak, že každý den po svítání se do paláce dostavilo šest set velmožů a vysoce postavených hodnostářů, kteří usedali nebo se procházeli po sálech a chodbách toho paláce, tam rozprávěli a bavili se, avšak nevstupovali do míst, kde pobýval on. Jejich služebnictvo a doprovod zaplnilo dvě nebo tři velká nádvoří a velmi širokou ulici a neodcházelo odtud po celý den až do noci. A když byla doba jídla, přinášeli pokrmy řečenému Muteczumovi a stejně bohatou krmi jako jemu samotnému nabízeli i všem těm pánům a i jejich služebnictvu a doprovodu se dostalo po porci. Každodenně bylo otevřeno občerstvení s jídlem a nápoji pro každého, kdo chtěl pojíst nebo se napít. Jídlo se podávalo tak, že na tři nebo čtyři stovky jinochů přineslo bezpočet chodů, neboť ať obědval či večerel, vždy mu předkládali všemožné druhy pokrmů z masa i ryb a ovoce a zeleniny, co je požívají v celé zemi. A protože je to chladný

kraj, pod každý talíř a mísu kladli ohřívadlo s řevavým uhlím, aby jídlo nevystydlo. Všechny pokrmy přinášeli společně do velkého sálu, kde [Moctezuma] spával, byl velice čistý a pokrytý celý rohožemi a skoro se zaplnil. On sedal na malé, umně zhotovené kožené podušce. Při jídle tam bylo pět či šest starců, odvrácených od něho, kteří ochutnávali ode všeho, co jedl on. Jeden ze sloužících zůstal stát, nabíral a podával pokrm a ostatním, co byli venku, vyřizoval, čeho je k obsluze třeba. Na začátku a na konci oběda a večere mu [Moctezumovi] oplachovali ruce vodou a osuška, jíž se jednou očistil, nebyla nikdy více použita. Stejně tak talíře a mísy, na nichž mu jednou přinesli pokrm, nebyly již nikdy podány, nýbrž vždy se braly nové. A stejně to bylo i s ohřívadly.

Oblékal každý den čtyři různá roucha, všechna nová, která na sebe již podruhé nevzal. Všichni pánové, co vstupovali do jeho domu, přicházeli neobuti, a když dal některého k sobě zavolat, předstupoval dotyčný k němu s hlavou a očima sklopenýma a tělem hluboko skloněným, a když s ním hovořil, nehleděl mu do tváře na znamení veliké pokory a úcty. Víím, že tak činili z úcty, neboť jistí hodnostáři vytykali Španělům nevychovanost, protože hovořice se mnou, hledí mi do tváře, jako by neměli stud a úctu. Když řečený Muteczuma vyšel ven, a bylo to málokdy, všichni, kdo jej provázeli, i ti, které potkal v ulicích, od něho odvraceli tvář a ani okem na něho nepohlédli a všichni ostatní padali na kolena, dokud neprošel. Před ním vždy kráčel jeden z pánů se třemi dlouhými stíhlými pruty, aby dal na vědomí, jak usuzují, že on tudy půjde. A když sestoupil z nosítek, vzal jeden prut do ruky a nesl ho až na místo, kam měl namířeno. Tento vládce dodržoval u svého dvora tolik různých obřadů a ceremonií, že bych k jejich zaznamenání potřeboval mnohem více místa, než tu mám, a k jejich uchování lepší paměť. Žádný sultán ani jiný pohanský pán, o nichž máme dosud povědomí, totiž u svého dvora nezachovává tolik a tak různých ceremonií.

Co jsem pobýval ve městě, shromažďoval jsem věci hodící se pro dvůr Vašeho Svatého Veličenstva, snažil jsem se zpacifikovat a přivést do Vašich služeb mnohé provincie a kraje s jejich početnými a velikými městy a osadami a pevnostmi, objevoval jsem doly, poznával a zvěděl mnohá tajemství o panství tohoto Muteczumy i o jiných, jež s ním hraničí, o nichž jsem měl zprávy a jichž je tolik a tak úžasných, že se to ani věřit nechce. A vše se dalo s takovou dobrou vůlí a spokojeností řečeného Muteczumy a všech domorodců z těch kra-



jů, jako by *ab initio*\*) byli uznávali Vaše Svaté Veličenstvo za svého krále a přirozeného vládce, a se stejnou blahovůlí konali vše, co jsem jim Vaším královským jménem přikázal.

V těchto a jiných záležitostech, neméně užitečných pro královskou službu Vaší Výsosti, jsem strávil čas od 8. listopadu roku 1519 až do začátku měsíce května tohoto roku. Pobýval jsem v klidu a pokoji v tomto městě a měl rozesláno mnoho Španělů do řady různých míst, pacifikoval a osídloval jsem tuto zem, těšil se na příjezd lodí s odpovědí na relaci, již jsem Vašemu Veličenstvu odtud napsal, a na všechny zlaté věci a šperky, které tam pro Vaší Výsost byly, a také jsem se s nimi chystal poslat zprávu, kterou nyní sepisuji, když tu za mnou přišlo několik zdejších domorodců, poddaných řečeného Muteczumy, co žijí na mořském pobřeží, aby mě upozornili, že do blízkosti San Martinských hor ležících na onom pobřeží před přístav neboli záliv San Juan připlulo osm či deset lodí a neví se, co jsou zač. Jakmile je však na moři zahlédli, spěchali ke mně se zprávou. Po těchto Indiánech dorazil jiný domorodec z ostrova Fernandina s dopisem od jednoho Španěla, jehož jsem zanechal na pobřeží pro případ, že by připluly lodí, aby jim pověděl o mně a o osadě ležící poblíž onoho přístavu. V dopise se pravilo, že *toho jistého dne se naproti řečenému přístavu San Juan objevila jedna osamocená loď; a že se rozhlížel po celém mořském pobřeží, kam až oko dohlédlo, avšak jinou nespatriil; a že soudí, že to je loď, již jsem byl vyslal k Vašemu Svatému Veličenstvu a která se již touto dobou měla vrátit. Aby se ještě více ujistil, že vyčká, až ta loď připluje k přístavu, aby o ní získal podrobnosti, a potom mi přinese zprávu.* Jakmile jsem přečetl dopis, vyslal jsem dva Španěly, každého jednou cestou, aby neminuli případného posla přicházejícího od lodí. Přikázal jsem jim, že mají jít do řečeného přístavu a zjistit, kolik lodí připlulo, odkud jsou a co přivázejí, a co nejrychleji se vrátit a podat mi zprávu. Současně jsem poslal dalšího muže do osady Veracruz, aby tam vyřídil, co jsem se o těch lodích dozvěděl a že i oni se mají snažit něco zjistit a dát mi zprávu. A jiného za kapitánem se sto padesáti muži, které jsem poslal budovat v provincii osadu a přístav Quacucalco. Tomu jsem psal, aby kdekoliv je zastihne posel, se zastavili a nepokračovali dál, dokud jim znovu nenapiší, neboť mám novinu, že do přístavu připluly nějaké lodí. Jak se později ukázalo, on již v době, kdy přišlo mé psaní, o příjezdu oněch lodí věděl. Od vyslá-

\*) Od počátku.

ní všech poslů uplynulo čtrnáct dní, aniž jsem se čeho dozvěděl nebo dostal od některého odpověď, z čehož jsem byl nemálo vyděšen. Po čtrnácti dnech přišli další Indiáni, také poddaní řečeného Muteczumy, od nichž jsem se dozvěděl, že ony lodí již kotví v přístavu San Juan a lidé se vylodili. A přinesli znázorněno v obrazech, že mají osmdesát koní a osm set mužů a deset či dvanáct děl, to vše bylo zpodobeno na zdejším papíře, aby to mohli ukázat řečenému Muteczumovi. A pověděli mi, že Španěl, jehož jsem nechal na pobřeží, a ostatní poslové, které jsem vyslal, jsou s těmi lidmi. Indiánům prý řekli, že je kapitán těch lidí zadržuje a aby mi to vyřídili. Když jsem to zvěděl, rozhodl jsem se vyslat kněze, jehož jsem přivezl ve své družině, s jedním dopisem ode mne a druhým od starostů a regidorů – městských radních – města Veracruz, kteří se mnou v řečeném městě byli, ke kapitánovi a lidem přibývším do onoho přístavu. Obšírně jsem jim vylíčil, co vše se mi v této zemi přihodilo, jak jsem získal a dobyl množství měst a osad a pevností, nastolil v nich pořádek a přivedl je do královských služeb Vašeho Veličenstva a zajal nejvyššího pána všech těchto krajů. Že jsem v tomto velkém městě a jaké je a kolik mám zlata a šperků pro Vaší Výsost a že jsem Vašemu Veličenstvu poslal zprávu o této zemi. Také je žádám, aby mi laskavě sdělili, kdo jsou, zda jsou poddanými z království a panství Vaší Výsosti, napsali mi, zda sem přicházejí z Vašeho královského příkazu, chystají-li se tu zůstat a usídlit, nebo budou-li pokračovat dále či se vracet zpět. A je-li jim čeho zapotřebí, že jim vše poskytnu, co bude v mých silách. A jestli jsou odjinud než z království Vaší Výsosti, aby mi také dali zprávu, potřebují-li něco, a budu-li moci, rovněž jim pomohu. Ne-li, že je jménem Vašeho Veličenstva žádám, aby potom opustili Vaše území a nepřistávali na něm, s výstrahou, že neuposlechnou-li, vydám se proti nim s veškerou svou silou, jak Španělů, tak zdejších domorodců, a zajmu je nebo pobiji jako cizince, kteří chtěli proniknout do království a panství mého pána a vládce. A za pět dnů po odjezdu duchovního s tím poselstvím přibylo do města Temixtitánu dvacet mých Španělů z Veracruz a přivedli mi kněze a další dva laické bratry, jež v onom městě zajali. Od nich jsem se dozvěděl, že loďstvo a vojsko v tom přístavu patří Diegovi Velázquezevi, přichází z jeho příkazu a kapitánem je jistý Pánfilo de Narváez z ostrova Fernandina. Prý má s sebou osmdesát jezdců a mnoho děl a osm set pěšáků, mezi nimi osmdesát střelců s mušketami a sto dvacet se samostřily. A že jej řečený Diego Velázquez jmenoval gene-